

IV. ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ. СТИЛІСТИЧНІ ТА КОНТЕКСТУАЛЬНІ ВИЯВИ ЛЕКСИЧНИХ І ГРАМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ

Ірина Вайноренє
(Київ)

УДК 811.161.2' 367.624

ГЕРОЇ ДЖЕЙН ОСТІН У ДИСКУРСІ СУЧАСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ЖІНОЧОЇ ПРОЗИ (ДОСВІД ЛІТЕРАТУРНОГО АНАЛІЗУ РОМАНУ К. ШИН «ТРИ ДАМИ ВЕЙССМАНН З ВЕСТПОРТУ»)

У статті розглянуто теоретичні, соціальні засади виникнення і становлення жіночої літератури в контексті розвитку загально - світового літературного процесу та англомовної жіночої прози як її складової, з'ясовано різні підходи до поняття «жіноча література» (в тому числі - з точки зору феміністської критики), досліджено соціально обумовлені та когнітивні особливості жіночого англомовного письма (на прикладі романів Д. Остін та К. Шин); проаналізовано характерні риси класичного твору та його імплікація в сучасному дискурсі (порівнюються обставини, сюжетні лінії, причинно – наслідкові зв'язки подій, що відбуваються у творах, визначено особливості поведінки головних героїв романів Джейн Остін (Jane Austen) “Sense and Sensibility” («Розум та почуття») та Кетлін Шин (Cathleen Schine) “The Three Weissmanns of Westport” («Три дами Вейссманн з Вестпорту») у схожих (або ідентичних) обставинах у XIX та XXI сторіччях.

Ключові слова: жіноча література, гендерні дослідження, традиції англомовного жіночого роману, дискурс сучасної жіночої прози, соціальний контекст, головні герої, паралельні сюжетні лінії.

Постановка проблеми. Жіноча література як культурне явище, спосіб сприйняття та відображення загальної картини світу завжди викликала чимало дискусій. Іншими словами, *de facto* існують літературні твори, написані жінками, але *de jure* вони не виокремлюються в особливий літературний пласт, поділяючи відомий погляд, що, незалежно від статі, існує тільки «якісна» і «неякісна» література. І сама **проблема** жіночої прози полягає у тому, що існує два основних підходи щодо її дослідження: «... перший - жіночої прози як літературно – естетичного феномену не існує, також як і «жіночого стилю», отже, твори письменниць треба досліджувати індивідуально, в контексті саме їх творчості» [1, 1].

Другий підхід видається більш обґрунтованим у викладі Т.А. Ровенської: «... жіноча проза виступає як феномен сумарної особистості, що формує власну культурну традицію, а її множинність – як форма естетичної цінності» [3, 1].

Аналіз останніх публікацій. Слід зазначити, що не існує єдиної точки зору, і взагалі визначення самого терміну «жіноча література»: він відсутній у відомих вітчизняних та зарубіжних словниках літературних термінів. але таке визначення можливо знайти в «Словнику гендерних термінів»: «... жіноча література по суті є тим, що створено жінками», підкреслюючи, гендерні особливості жіночого сприйняття світу... ЖЛ - особливий розділ феміністичної критики, основні завдання якого – вивчення тем та жанрів літератури, створеної жінками, вивчення нових предметів – таких як психоаналітика жіночої креативності, лінгвістика та проблематика жіночої мови, індивідуальне або колективне жіноче авторство, історія жіночої літератури та дослідження біографій окремих письменниць та їх творів» [8].

Вперше термін “*Écriture féminine*” (жіноче письмо) було застосовано в есе Елен Сіксу (Helene Cixous) «Сміх медузи» (‘The Laugh of the Medusa’, 1975) [6, 878]. Пізніше дослідження літературних творів, написаних жінками - письменницями, в Європі та Америці проводились Монік Уїтінг (Monique Wittig), Люсі Іргарей (Luce Irigaray), Джулією Крістевою (Julia Kristeva), Ілейн Шоувалтер (Elaine Showalter), Пітером Беррі (Peter Berry), Розмарі Тонг (Rosemarie Tong), Брашею Етінгер (Brasha Ettinger) та багатьма іншими. Наприклад, Шеріл Л. Браун (Cheryl L. Brown) та Керен Олсон (Karen Olson) у своїх роботах розглядали проблеми методології

фемiнiстської критики в цiлому нарядi з аналізом авторського творчого методу англomовних письменниць ХІХ сторiччя, таких як Е. Дікінсон та С. Платт

Бурхливий розвиток жiночої лiтератури в Росiї наприкінці ХХ початку ХХІ столiття зумовив появу цiкавих робiт, присвячених рiзним аспектам цього феномену, авторами яких є Т. Ровенська, Т. Габріелян, А. Кіріліна, Т. Мелешко, О. Трофімова та інші.

Варто звернути увагу, на наш погляд, на досить вдале визначення вiтчизняної дослідниці Г. Улюри: «Жiноча лiтература – це художнi твори, створенi жiнками. Жiноча лiтература охоплює рiзні за стилем, жанром, видом, ступенем та мiрою таланту та впливом на лiтературний процес тексти, якi об'єднанi одним – статтею автора» [5]. Саме такий пiдхiд до творiв, створених жiнками, найкраще вiдповiдає метi нашої статтi: дослідити розвиток та творче переосмислення традицiй жiночого англomовного роману в сучасному лiтературному дискурсі. Об'єктом дослідження є твори Джейн Остiн (Jane Austen) “Sense and Sensibility” («Розум та почуття») та Кетлін Шин (Cathleen Schine) “The Three Weissmanns of Westport” («Три дами Вейсманн з Вестпорту»).

Загальновiдомо, що в художнiй лiтературі знаходили i знаходять вiдображення соціальнi та полiтичнi процеси в суспiльствi, i справедливим буде вказати на той факт, що твори, написанi жiнками, довгий час буди єдиним достовiрним джерелом iнформацiї стосовно реальної картини соціального стану жiнки у певний перiод часу. Оскільки ми досліджуємо англomовнi тексти, то доцiльним буде згадати iмена таких британських письменниць ХVІІІ – ХІХ сторiч як К. Рiв, Е. Хейвуд, А. Бен, Е. Палвел, М. Девiс, Ш. Леннокс, Ш. Сміт, Ф. Бернi, Є. Інчболл, Д. Остiн, С. Оуенсон (Леді Морган), сестер Бронте, американських – Е. Дікінсон, Е. Лазарус, М. О. Уоррен, Г. Бічер-Стоу [3].

Тематика творчості вищезгаданих авторiв рiзноманiтна: вiд побутових питань, мiжособистiсних стосункiв до проблеми самореалiзацiї жiнки в суспiльному життi. До речi, американка М. О. Уоррен була суто полiтичною письменницею, протагонiстом Американської революцiї [2, 11]. Сучаснi англomовнi письменницi (наприклад, Ф.Д. Джеймс, К. Керриган, С.Таунсенд, Р. Пiлчер, Х.Фiлдiнг, С.Ахерн (Британія), Д. Иган, М.Тейлор, Б. Кауфман (до речi, онука Шолом – Алейхема, померла минулого року у вiці 103 рокiв), К. Гарсія (США) також у своїх творах висвiтлюють роль жiнки у соціально – полiтичному, культурному, сiмейному дискурсах, i саме останнiй ми аналізуємо у нашiй статтi (системи «мати – доньки», «батьки – дiти», «кохання - не кохання»; «сiмейнi цiнностi та традицiї - розрив стосункiв»).

Соціальний контекст у творах Д. Остiн виступає фоном для розкриття внутрiшнього свiту героiв, з одного боку, а з iншого - досить активно впливає на взаємовiдносини героiв, теж саме можна вiднести i до свiту героiнь Л. Шин.

Ми не маємо наміру переказувати зміст вiдомого класичного твору «Розум та почуття», зазначим лише кардинальнi моменти, якi допоможуть краще зрозумiти героiв сучасного роману К. Шин (до речi, український читач може ознайомитись з цим твором тiльки в оригіналі).

Головнi героїні роману «Розум та почуття» (1811-1812) - сестри Елiнор та Марiанна, чие свiтосприйняття є дiаметрально протилежним: стримана та розсудлива Елiнор, романтична та палка Марiанна, що вступають у доросле життя та стикаються з багатьма труднощами на своєму шляху до щастя, по-рiзному сприймаючи та поводяться у рiзних ситуацiях. Для опису душевного стану своїх героiнь Д. Остiн серед iнших прийомiв часто використовує внутрiшнiй монолог, а сам твір (до речi, як i всi твори Д. Остiн) сповнений витонченого гумору.

Виклад основного матерiалу дослідження. А тепер звернемося до роману К. Шин¹ «Три дами Вейсманн з Вестпорту» (2010).

¹ Про автора Кетлін Шин народилась у 1953 році у США. Автор декількох романiв (не перекладались на українську мову) *The Evolution of Jane* (1995), *The Love Letters* (1999), *She is Me* (2005) та iнших; вiдомий есеїст i лiтературний критик, пише для видань *The New York Times Sunday Magazine*, *The New York Review of Books*, *The New Yorker*. Її есе “Dog Trouble” увiйшло до 100 найкращих есе США у 2005 році. В одному з своїх iнтерв'ю К. Шин сказала: « Я завжди вагаюсь стверджувати, що знаходжусь пiд впливом когось iз письменникiв: це виглядає досить умовно. Я б хотiла бути пiд впливом Дікенса i Трoллопа. Довгий час я перебувала пiд впливом Д. Остiн, а i також Барбари Пiм, i Аліси Мунро. Я прагну опинитись пiд впливом блискучого роману Ренделла Джерелла «*Картинки з Інституту*» (“*Pictures from an Institution*”). Також я читаю Мюріел Спарк, коли відчуваю, що стаю занадто чутливою i сентиментальною, а її твори працюють як тонiзуючий засiб» (з iнтерв'ю для книжкової компанії *Barnes and Nobles*, 2005).

У *The New York Review of Books* читаємо: «Шин можна назвати музою комедії. Роман «Три дами Вейсманн з Вестпорту» сповнений дотепних жартів, мудрих спостережень, що дає можливість порівнювати його з романами самої Остін» [7].

Автор з притаманним їй гумором прямо вказує на зв'язок свого твору з відомим романом ХІХ сторіччя: коли Енні, одна з головних героїнь, розбирає горище міської бібліотеки, вона «... знайшла вицвілий лист від Джорджа Вашингтона у рамочці з тріснутим склом, а також перший том з двотомного

першого американського видання «Розуму та почуття» (переклад автора) (К. Шин).

Сюжетна лінія роману перегукується з сюжетом Д. Остін, але події відбуваються в сучасних декораціях. Містер Вейсманн розлучається зі своєю жінкою Бетсі після сорока восьми років респектабельного шлюбу, і причиною такого рішення є молода коханка містера Вейсманна та, за його словами, «нерозв'язувані суперечності» (К. Шин).

Звичайно, розлучення в такому віці цілком можливо сприймати як смерть партнера, і мабуть, саме тому Бетсі починає називати себе вдовою, вдягатись у траурний одяг і казати, що її чоловік помер. На наш погляд, у зв'язку з цим буде доречним процитувати Д. Остін, яка в романі «Доводи розуму» («Persuasion») пише: «Як на мене, єдина перевага жінки (перевага досить сумнівна, і ворогу не побажала б) - це здатність наша кохати довше, коли у кохання вже немає надії на щастя або коханого вже нема на цьому світі» (Д. Остін).

Принизливе вигнання з розкішних апартаментів у серці Манхетена теж є паралеллю з романом «Розум та почуття»: коли чоловік місіс Дешвуд помирає, мати і дочки мають покинути улюблений будинок. Як і в романі Остін, у романі Шин головними героїнями є сестри Міранда (Маріана) – імпульсивна, розкута, освічена, але з «талантом» потрапляти у фінансові халепи, та Енні (Еліно́р) (Цікаво, що імена героїнь обох творів починаються з однакових літер. Можна припустити, що автор використовує алюзію з наміром вказати читачу шлях до відомого класичного твору) - прагматична директор бібліотеки. Відмінність між сестрами Дешвуд та Вейсманн - у віковій різниці. Сестри Вейсманн - жінки «під п'ятдесят», захоплені стрімким потоком фінансових та приватних проблем, з якими вони намагаються гідно боротись, а разом з цим і підтримують матір в її «іншому» житті. Але незважаючи на цю різницю, і сестри Дешвуд, і сестри Вейсманн прагнуть знайти справжнє кохання і певний соціальний статус. Стосовно останнього – у Остін ця ідея проявляється не прямо, а через певні деталі, епізоди, наприклад, в описі балу. Шин також прекрасно відчуває і передає соціальний контекст сучасного буржуазного світу, де переплітаються американські культурні традиції та збережені суто національні єврейські традиції (варто згадати сімейні прийоми у кузена Лу та інших родичів та друзів).

На жаль, рамки статті не дозволяють провести детальний порівняльний аналіз двох творів, але ми пунктирно хочемо звернути увагу на психологізм пейзажних деталей, який присутній в обох творах. Наприклад, вода як символ очищення, оновлення відіграє важливу роль як у романі «Розум та почуття», так і в романі «Три дами Вейсманн з Вестпорту». У романі Д. Остін Маріанна невдало обирає час для прогулянки: коли починається дощ, вона падає на крутому схилі, і таким чином відбувається її романтичне знайомство з Уіллоубі. У романі Шин Міранда, пригнічена думками про фінансові та особисті проблеми, вирушає у море на каяці і в якийсь момент перевертається, не впоравшись з управлінням. Їй на допомогу приходять молодий актор Кіг, і так спалахує кохання.

Висновки дослідження. Таким чином, в процесі дослідження романів Д. Остін «Розум та почуття» та К. Шин «Три дами Вейсманн з Вестпорту» можна зробити висновок, що жіноча проза є реальним культурним явищем, а її класичні зразки надихають сучасних авторів на створення нових творів жінками – письменницями про жінок з метою глибшого дослідження та презентації загальної картини світу через призму жіночого прийняття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Austen J. Sense and Sensibility/ Jane Austen- [Електронний ресурс]. - Режим доступу:http://www.gutenberg.org/files/161/161-df.pdf?session_id=d7533d0a47b60b7dd580044747356e3fb82a0eee
2. Schine C. The Three Weissmanns of Westport / Cathleen Schine - New York: Picador, A Sarah Crichton Book Farrar, Straus and Giroux, , 2010. - p.222.

3. Мелешко Т. Современная отечественная женская проза: проблемы поэтики в гендерном аспекте/ Татьяна Мелешко. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: www.a-z.ru/women_cd1/html/br/zakl.htm
4. Мир Просвещения. Под редакцией Винченцо Ферроне и Даниэля Роша/ Винченцо. Ферроне, Даниэль Рош - М.: Памятники исторической мысли, 2003 – 668 с.
5. Ровенская Т.А. Переход от личности к культурному феномену. К проблеме рассмотрения женской прозы 80-90 -х годов/ Татьяна Александровна Ровенская. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа:
6. <http://www.biophys.msu.ru/scripts/pl/rus/cyrillic/awse/CONFER/NLW99/084.htm>
7. Спенкерсен К. ван. Краткая история американской литературы /Кетрин ван Спенкерсен. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: Библиотека Гумер. Архивировано из первоисточника 25.10.2012.
8. Улюра Г.А. «Деякі міркування щодо базових питань гендерних студій з літературознавства» / Г.А.Улюра - [Электронный ресурс]. - Режим доступа:
9. http://linguist.de.ko.ua/seminar2004/02/02/seminar_1_dejaki_mir_9.html.
10. Cixous H. The Laugh of the Medusa / Helen Cixous. – Signs, VOL.1, # 4 (Summer, 1976). – Chicago: The University of Chicago Press, pp.875-893. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.jstor.org/stable/3173239>.
11. The New York Review of Books. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.litlovers.com/reading-guides/13-fiction/1054-three-weissmanns-of-westport-schine?start=2>
12. Словарь гендерных терминов. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: owl.ru/gender/071.html
13. Austen J. Persuasion / J.Austen - М.: АСТ, 2005, стор. 266-267.
14. Austen J. Sense and Sensibility/ J. Austen - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.gutenberg.org/files/161/161-162pdf.pdf?session_id=d7533d0a47b60b7dd580044747356e3fb82a0eee
15. Schine C. The Three Weissmanns of Westport / Cathleen Schine - New York: Picador, A Sarah Crichton Book Farrar, Straus and Giroux, , 2010. - p.222

Вайнорене И. Герои Джейн Остин в дискурсе современной англоязычной женской прозы (опыт литературного анализа романа К.Шин «Три дамы Вейссман из Вестпорта»).

В статье рассматриваются теоретические и социальные причины возникновения и становления женской литературы в контексте развития мирового литературного процесса и англоязычной женской прозы как его составляющей, выявлены различные подходы к понятию «женская литература» (в том числе - с позиции феминистской критики), исследуются социально обусловленные и когнитивные особенности женской англоязычной литературы (на примере романов Д. Остин и К.Шин), анализируются характерные черты классического произведения и его импликация в современном дискурсе (сравниваются обстоятельства, сюжетные линии, причинно – следственные связи событий, происходящих в произведениях, определяются поведенческие особенности главных героев романов Джейн Остин (Jane Austen) “Sense and Sensibility” («Розум та почуття») и Кетлин Шин (Cathleen Schine) “The Three Weissmanns of Westport” («Три дамы Вейссман из Вестпорта») в подобных (или идентичных) обстоятельствах в XIX и XXI веках.

Ключевые слова: женская литература, гендерные исследования, традиции англоязычного женского романа, дискурс современной женской прозы, социальный контекст, главные герои, параллельные сюжетные линии.

Vainorene I. J. Austen's Heroes in Discourse of Modern English-speaking Women Prose (Literature Analysis study on Cathleen Schine's Novel 'The Three Weissmanns of Westport'.

The given article highlights theoretical, social basis of women writing's origin and development in the context of world literature process and English - speaking female prose as its inseparable part, defines different approaches to the notion 'women literature' (including feministic critics); researches socially reasoned and cognitive peculiarities of women English speaking writing (on the material of novels written by J. Austen and K. Schine), studies intrinsic features of a classical novel and its implication in the modern discourse (circumstances, lines of the plot, reasons – consequences chains of events described in the novels, defines specific traits of the main heroes' behaviour of Jane Austen's “Sense and Sensibility” and Cathleen Schine's “The Three Weissmanns of Westport” in similar and identic situations in XIX and XXI centuries..

Key words: women literature, gender researches, traditions of English - speaking novels, discourse of modern female prose, social context, main heroes, parallel story lines.

Статтю рекомендовано до друку
кандидатом філологічних наук, доцентом
кафедри англійської філології

Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова
Н.О. Стефановою